

Skötselplan för Kulturreservatet Rörträsk's silängar Norsjö kommun

Länsstyrelsen
Västerbottens län

2002-06-19

Innehåll

Skötselplan för Rörträsk silängar	3
Beskrivning av reservatet	4
Vad är en siläng, en dammäng, och en raning?	4
Anläggningen i Rörträsk	5
Vegetationen på slåtterytorna	5
Övriga anläggningar i Rörträsk	6
Skötselområden	
Beskrivning, mål och åtgärder	7
1. Slåtterytor	7
1.1 Slåtterytor, hävdade	7
1.2 Raningar längs ån, övergivna	7
1.3 Igenvuxna ängar	8
2. Översilningsdiken och silfåror	8
2.1 Huvuddike/översilningsdike	8
2.2 Silfåror	9
2.3 Grendike/översilningsdike	9
2.4 Översilningsdike, östra sidan om Petikån	9
3. Byggnader och anläggningar	10
3.1 Akvedukten	10
3.2 Slipsten	11
3.3 Skvaltkvarn	11
3.4 Spånhyvel	12
3.5 Hässjor	12
3.6 Lador	12
3.7 Skihage, hägnad	13
4. Vandringsstig och skyltar	13
5. Skogen, Rörträskbäcken	14
6. Sammanfattning skötselåtgärder	15
7. Litteratur	16
Bilaga 1. Karta Rörträsk i Västerbottens län	
Bilaga 2. Karta över Kulturrervatet	
Bilaga 3. Karta över Skötselområden i reservatet	

Skötselplan för kulturreseervatet Rörträks silängar

Bilaga till Länsstyrelsen i Västerbottens läns beslut 2002-06-26, dnr 231-751-2002

Kommun: Norsjö

Socken: Norsjö

Areal: 26,4 ha

Reservatet omfattar fastigheterna: Rörträsk 1:18, 1:16, 1:15

Fastighetsägare: Rörträsk 1:18 Norsjö kommun,
Rörträsk 1:16 Ragnhild Eivor Regina Stenlund,
Rörträsk, 1:15 – 1/7 del vardera på, Birgit Karlsson, Ing-Lis Karlsson, Göran Karlsson, Bengt Karlsson, Sture Karlsson, Tage Karlsson, Birgit Elisabeth Karlsson
Rörträsk bysamfällighet

Förvaltare: Länsstyrelsen i Västerbottens län

Syfte

Syftet med kulturreseervatet är att genom skydd och vård av de kulturhistoriska och biologiska värdena i översilningsanläggningen längs Petikån bevara och visa på en i Norrlands inland tidigare vanlig hävdform av våtåttermarker under 1800-talet och första delen av 1900-talet, före vallodlingens införande.

Syftet med skötsel är att:

- den bedrivs enligt de ursprungliga hävdformerna, dvs. årlig slåtter av raningar och översilningsängar med lie och/eller skärande/klippande redskap och årlig översilning av marken.
- de äldre brukningsmetoderna åskådliggörs och tydliggörs för allmänhet, skola och annan pedagogisk verksamhet
- ge goda förutsättningar för fortlevnad av djur- och växtarter som är representativa för den här typen av hävdad slåttermark.
- bruka en representativ del av anläggningens raningar och översilningsängar med traditionella metoder.
- de kulturhistoriska landskapselementen som finns i området bevaras och tydliggörs.
- översilningsanläggningen tillsammans med Svanseldammängar ska kunna användas för forskning och studier kring de två vanligaste översilningsmetoderna i 1800-talets intensiva ängsbruk.
- skydda och bevara Rörträks silängar för kommande generationer.

Beskrivning av reservatet

Rörträsk silängar ligger i norra delen av Norsjö kommun, Norsjö socken, nära länsgränsen mot Norrbottens län. De naturliga slåttermarkerna ligger på raningarna längs Petikån. Byn Rörträsk ligger intill området med silängarna. Byn utsynades som nybygge på kronans mark år 1793. Vid skatteläggning 1863 och 1866 beräknades Rörträsk till $\frac{1}{4}$ mantal. Skatteläggningen innebar att nybygget övergick till ett skattehemman. Laga skifte ägde rum 1882 och då fanns fyra jordägare. Vid laga skiftet upprättades karta och beskrivning över Rörträsk. Byns marker uppgick då till 5,7 ha tomter och åker; 54,2 ha äng; 16,3 ha odlingsmark – summa 76,2 ha "inrösningsjord" dvs. uppodlad eller odlingsbar mark upptaget i laga skiftesprotokollet.

Översilningsanläggningen antas ha tillkommit någon gång under perioden 1880-1900. Anläggningen togs ur bruk på 1940-talet. De senaste brukarna som även ägde hälften var av Rörträsk 1:5 var två bröder, Johan Algot Wikberg (1888-1947) och Frans Albin Wikberg (1891-1951).

Vad är en siläng, en dammäng, och en raning?

En siläng är en på konstlad väg, översilad slåttermark där vattnet i återkommande perioder sakta och oavbrutet får rinna över den svagt sluttande slåttermarken. Översilningstekniken innebar att vatten leddes från bäckar eller sjöar via grävda diken, s.k. vattenledningar, fram till de naturliga slåttermarkerna. Genom mindre bevattningsrännor s.k. silfåror fördelades vattnet ut över slåttermarken. Vattnet som silas över ängen för med sig gödslande partiklar (slam) och syre som i sin tur bidrar till nedbrytningen av torven och frigörelse av växtnärsämnen. I norra Sverige har silängar varit vanligast förekommande i inlandet.

Den andra huvudtypen av bevattningsanläggningar för slåttermarker var överdämning, antingen enkla dammängar eller sjöbottensänkningar. En dammäng är en på konstlad väg regelbundet återkommande överdämd slåttermark med stort vattendjup, ca 0,5 m som skapas genom att bygga en damm i en bäck eller å. Ovanför dämningen skapades slåttermarken. De var vanligast förekommande i kustlandet. Både vinter- och somrardämning användes.

Bruket av sjöbottenängar är liknande. Genom att tömma en sjö på dess vatten och reglera överdämningen med en dammanläggning erhålls nya slåtterytor på den gamla sjöbotten.

En raning är en slåttermark vid ett vattendrag som naturligt översvämmas varje år vid högvatten.

Slåttern på våtslåttermarkerna skedde i månadsskiftet juli/augusti. En stor fördel med översilningsängar var att man kunde slå dem varje år vilket inte var möjligt med mark som översvämmats vid dämning. Gödslingen vid dämning blev inte lika effektiv.

Anläggningen i Rörträsk

Vattnet till översilningen togs från Rörträskbäcken som rinner från Rörträsket ner till Petikån. Ett grävt huvuddike från Rörträskbäcken ledde vatten uppströms och ner mot raningarna på västra sidan av Petikån. Vid huvuddikets slut, ca 400 m uppströms ån, ledde en akvedukt av trä vattnet vidare över ån för att genom ett översilningsdike föra vattnet ut över raningarna på östra sidan av ån. Från huvuddiket har silfåror grävts som fördelade vattnet ut över ängarna. I Rörträskbäcken fanns en dammlucka som stängdes när man ville ledda vattnet in i översilningsdiket. Översilningen av ängarna skedde på våren fram till några veckor före slåttern och eventuellt en kortare period under hösten. Vinteröversilning har inte förekommit i Rörträsk.

Akvedukten som ledde vatten över Petikån användes sista gången år 1945. En årlig slåtter av ängarna, från början av augusti och 2-3 veckor framåt, utfördes fram till omkring 1948. Därefter har ängarna använts som betesmark och under 1960-talet upphörde hävden helt. I och med att akvedukten inte användes efter 1945 förföll slåtterytan på åns östra sidan snabbt.

I området med översilningsanläggningen finns både materiella och immateriella spår. Spåren har etappvis sedan slutet av 1970-talet och fram till i dag blivit framröjda och delvis restaurerade. Delar av ängarna har röjts fram och slås årligen. Bevattningsdikena, på västra och östra sidan av Petikån, är rester efter det ursprungliga systemet. Större delen av bevattningsdikena på den västra sidan har restaurerats. Akvedukten över ån har rekonstruerats och fungerar i dag. Ytterligare rekonstruktioner har gjorts av en vattendriven slipsten samt en skvaltkvarn. I området finns även en bevarad vattendriven spånhyvel. En rekonstruktion har även gjorts av en del av den hägnad som tidigare fanns runt slätterängarna.

Vegetationen på slåtterytorna

Medan hävden pågick dominerades fältskiktet av örter, bl.a. ängssyra, älgört, skogsnäva, smörblomma, revsmörblomma, ormrot, kärrfibbla. Närmare ån fanns en hel del starrarter, t.ex. styltstarr, flaskstarr, gråstarr. Ris och buskar hölls undan och förekom endas glest på steniga ställen vid ån och på torrare partier dit översilningsvattnet ej nådde.

När översilningen upphörde 1945 torrlades även översilningsdiket och snabbt förbuskades ängsmarken. Det var främst vide och glasbjörk som fick fotfäste men även barrträd föryngrade sig. Vitmossan bredde ut sig snabbt och örtvegetationen glesades ut. På östra sidan av ån hade detta förfall gått ganska långt och vegetationen var ganska mager. När John Frödin besökte Rörträsk 1948 ansåg han att vegetationen på den västra sidan av ån fortfarande var av hög kvalite. Frödin menade att den höga kvalitén på vegetationen troligen berodde både på översilningen och att den underliggande torven var av mycket god kvalité.

När området inventerades vid ängs och hagmarksinventeringen 1991 noterades att hävdens inverkan fortfarande var synlig på den södra slåtterängen. Vid inventeringstillfället bestod vegetationen av artrika frisk- och fuktängar. Här fanns arter som mossviol, midsommarblomster, älggräs, styltstarr, flaskstarr, stagg och hundstarr. Dessutom förekom t.ex. slåtterblomma, ormröt, och fjällskära. Grässvålen var inte sluten utan bottenskikter utgjordes av mossor. I inventeringens värdeomdöme anges att vegetationen fortfarande är artrik och att den till stor del består av samma typ som när slåtter bedrevs på ängarna.

Övriga anläggningar i Rörträsk

Rörträskbäckens vatten som användes för att sila över de naturliga våtmarksängarna har även använts till andra ändamål. Här finns sinnrika exempel på hur man med arbetsbesparande uppfinningar nyttjade vattnets krafter till en skvaltkvarn, en spånhyvel och en slipsten. Dessa anläggningar drivs med vattenhjul och visar på den betydelse vattenhjulet hade för människorna under naturhushållningens tid.

Skvaltkvarnen har troligen anor från medeltiden, kanske även ännu längre tillbaka. Under 1700-talet spreds bruket av kvarntypen i landet och den blev den dominerade kvarntypen i norra Sverige. I norra Sverige levde behovet av husbehovsmalning kvar längre än i södra delarna av landet och därmed kom bruket av ”skvaltän” att leva kvar långt in på 1900-talet.

När takspån slår igenom som den dominerande takbeläggningen på landsbyggden under 1860-talet så ökar behovet av att effektivt kunna framställa spån. Den vattendrivna spånhyveln blev den arbetsbesparande maskinen för spånframställning.

Kunde kvarnen och spånhyveln drivas med vatten så kunde naturligtvis även slipstenen drivas med ett vattenhjul. Vassa redskap och framförallt vass lie var en förutsättning för att den arbetskrävande slåttern skulle kunna skötas så effektivt som möjligt.

Rörträskbäckens vattenkraftsdrivna anläggningar är mycket representativ för hur människorna i norra Sverige nyttjade minsta lilla vattendrag för arbetsbesparande uppfinningar.

Skötselområden

Beskrivning mål och åtgärder

1. Slåtterytor

1.1 Slåtterytor, hävdade

De naturliga raningarna och översilningsängarna som ligger på båda sidor om Petikån, omedelbart nedströms akvedukten samt den s.k. blomsterängen slås årligen. Raningarna närmast ån översvämmas varje år av vårflo den. De ängar som ligger högre upp i terrängen bevattnas genom silfåroarna från huvudledningsdiket. Ängarna översilas varje år, några veckor från midsommar fram till ca 2 veckor före slåtter i början augusti månad. Höet från blomsterängen samt slåtterängen på västra sidan om Petikån hässjas. Det är mycket viktigt att översilningen och slåttern av ängarna sker vid samma tidpunkt och med samma metod som den ursprungliga hävden så att vegetationen inte förändras till något annat än den ursprungliga.

Kvalitetsmål:

Raningarna och översilningsängarna i området är hävdade och de kulturhistoriska och biologiska värdena som visar på lång och traditionell skötsel bibehålls.

Skötselmål:

Slåtterängarna har årligen översilats och slagits. Höet har hässjats.

Åtgärder:

Slåttern ska utföras med klippande eller skärande redskap. Slåttern ska genomföras i månadsskiftet juli/augusti och utföras enligt lokal slåttertradition. Höet från slåttermarkerna på västra sidan ån samt från blomsterängen ska hässjas. Övrigt överblivet hö ska avlägsnas från ängsmarkerna och deponeras på angiven plats. Avjämnning av slåtterytor utförs årligen genom att ta bort tuvor och stubbar.

1.2 Raningar längs ån, övergivna

Nedströms slåtterängarna, mellan slipstenen och den s.k. blomsterängen finns en nu delvis igenväxt raningsmark. På ytan växer björksly.

Kvalitetsmål:

Raningen är öppen och fri från träd och lövsly. Sikten från vandringsstigen ner över raningen mot Petikån är helt öppen och fri från busk-, vide- och lövsly.

Skötselmål:

Raningen har regelbundet röjts så att visuell kontakt med Petikån upprätthålls.

Restaurering:

Röj bort alla träd och all lövsly som växer i området.

Åtgärder:

Reningen ska årligen avröjas allt sly, buskar och vide.

1.3 Igenvuxna ängar

Norr om den s.k. blomsterängen finns övergivna slåtterängar beväxna med skog.

Kvalitetsmål:

Spåren av slåtterängarna är bevarade och ligger i skogsmark.

Skötsel mål:

Spåren av slåtterängarna i skogsmark har bevarats och synliggjorts.

Åtgärder:

Området hävdas som skogsmark. Brukande av skogsmarken måste ske med hänsyn till de rester av kulturhistoriska landskapselement som finns i området.

2. Översilningsdiken och silfåror

2.1 Huvuddike/översilningsdike

Huvuddiket i översilningssystemet är 470 m långt och har sin början i Rörtträskbäcken. Där diket börjar finns en dammlucka som öppnas när vattnet släpps på under våren och stängs några veckor innan slåtter. Diket är bredast i början för att smalna av ner mot Petikån och akvedukten. Från huvuddiket leder silfåror vatten ut över ängarna. Från huvuddiket finns ett översilningsdike som leder vatten fram till slipstenen och sedan fortsätter ca 100 m nedströms parallellt med Petikån.

Kvalitetsmål:

Dikets ursprungliga funktion är bibehållen. Vattnet rinner fram i diket utan hinder. Huvuddiket är fritt från träd och lövsly. Inga läckage av vatten från huvuddiket finns.

Skötsel mål:

Diket har rensats före midsommar. Lövsly, buskar och vide har årligen röjts bort. För att behålla dikets djup och läge har diket vid behov rensats, breddats och fördjupats.

Restaurering:

Avverka träd som växer i eller på diket. Höj vallen vid bron ovan slipstenen för att hindra läckage av vatten.

Åtgärder:

Årlig tillsyn av diket. Diket ska rensas varje vår innan vattnet släpps på. Lövsly röjs bort kontinuerligt, dock minst en gång per växtsäsong. Breddning och fördjupning av diket sker vid behov.

2.2 Silfåror

Från huvuddiket leder tre silfåror vattnet ut över den västra slätterängen närmast nedanför akvedukten.

Kvalitetsmål:

Silfåornas ursprungliga funktion är bibehållen. Vattnet från huvuddiket rinner utan hinder ner i silfåorna och vidare ut över ängen.

Skötsel mål:

Silfåorna har rensats varje vår innan vattnet släpps på. Silfåorna har röjts fria från sly och vide kontinuerligt så att vattnet kan rinna ut över slättermarken.

Restaurering:

Ta bort träd som växer i silfåorna.

Åtgärder:

Årlig tillsyn av silfåorna. Rensning av silfåorna ska göras under våren innan vattnet släpps på. En gång per växtsäsong röjs sly och vide bort.

2.3 Grendike/översilningsdike

Längs med huvuddiket, ca 180 m från akvedukten, finns ett insläpp av vatten via en dammlucka till ett bevattningsdike som leder vatten fram till slipstenen. Diket fortsätter vidare nedströms ca 100 m. Diket är totalt ca 150 m långt. Delen från insläppet fram till slipstenen är restaurerat. Fortsättningen av diket från slipstenen har vuxit igen med mossa och ris men syns tydligt som ett dike i marken.

Kvalitetsmål:

Hela bevattningsdiket fungerar enligt ursprunglig funktion och är lagom djupt och brett så att vattnet rinner i diket utan hinder.

Skötsel mål:

Diket har rensats innan vattnet släpps på under våren så att vattnet kan rinna fram utan hinder.

Restaurering:

Diket ska grävas upp, fördjupas och breddas. Träd i diket avverkas.

Åtgärder:

Årlig tillsyn av diket. Diket rensas från nedfallna löv och grenar och sly röjs bort innan vattnet släpps på under våren. Diket ska fördjupas och breddas vid behov så att vattnet kan rinna fram utan hinder enligt diket ursprungliga funktion.

2.4 Översilningsdike, östra sidan om Petikån

På östra sidan av Petikån finns ett dike, 690 m långt, som leder vatten från akvedukten runt kanten på slätterängen och vidare nedströms ån för att sluta i skogen. Första biten av diket är

restaurerad. Vattenledningsdiket korsas av ett vägdike.

Översilningsdiket ligger i kanten mot skogsmarken för att en bit längre ner vika av in i skogen och slutar en ca 30-40 m från ån. Vid dikets slut finns inga tydliga tecken på ängsmark och syftet med diket i denna del är oklar.

Kvalitetsmål:

Första delen av diket runt slåtterängen fungerar enligt sin ursprungliga funktion för översilning av vatten. Försättningen av diket är bevarat och fritt från träd- och buskvegetation.

Skötsel mål:

Första delen av diket har rensats varje år före midsommar innan vattnet släppts på. Denna del av diket har fördjupats och breddats vid behov så att vattnet kan rinna fram utan hinder. På den del av diket som inte används ska slyuppslag årligen ha borttagits.

Restaurering:

Träd och buskar avlägsnas från den del av diket som går genom skogsmark. Vägdiket åtgärdas så att vattnet i översilningsdiket kan fortsätta fram i diket.

Åtgärder:

Årlig tillsyn/inspektion. Första 180 m av diket ska rensas en gång per år innan vattenpåsläppet. Diket ska fördjupas och breddas vid behov.

Lövsly ska årligen avlägsnas på hela diket. Den del av diket som ligger i produktiv skogsmark ska visas sådan hänsyn vid skogsarbete att inga skador uppkommer på diket.

3. Byggnader och anläggningar

3.1 Akvedukten

Akvedukten leder vattnet från huvuddiket över Petikån ner i ett översilningsdike för att silas ut över ängsmarken på östra sidan av ån. Akvedukten är av trä. Bockarna som träännorna ligger på är gjorda av grövre stänger. Två bockar står ute i ån under sommarhalvåret. Träännorna är ca 50 cm breda och är på insidan klädda med plåt eller plast för att förhindra läckage av vatten. De delar av akvedukten, bockar och träännor, som finns ute i ån flyttas upp på land under vintern.

Kvalitetsmål:

Akvedukten är i samma skick som vid rekonstruktionen 1994 och fungerar enligt sin ursprungliga funktion.

Skötsel mål:

Akvedukten har varje vår efter vårfloden placerats ut i ån samt har dragits upp ur ån senast 15 oktober varje höst.

Restaurering:

Reparera bockar och vattenränna.

Åtgärder:

Tillsyn/inspektion på akvedukten skall utföras årligen innan den sätts ut i ån. När akvedukten är i behov av underhåll skall detta utföras innan den sätts upp.

3.2 Slipsten

Intill det översilningsdike som leder vatten från huvuddiket finns en vattenkraftsdriven slipsten. Slipstenen rekonstruerades vid upprustningsarbetet av anläggningen på 1970-talet.

Kvalitetsmål:

Slipstenen är i samma skick som efter restaureringen på 1970-talet och fungerar för skärpning/slipning av liar. Inga uppslag av träd eller buskar finns kring slipstenen. Från slipstenen finns visuell kontakt med Petikån.

Skötsel mål:

Slyuppslag omkring slipstenen har årligen tagits bort på ett avstånd av 3 meter från slipstenen och den visuella kontakten med Petikån har bibehållits genom slyröjning.

Restaurering:

Uthuggning av gran och stamkvistning mellan ån och slipsten.

Åtgärder:

Årlig tillsyn/inspektion av slipstenen. Senast 15 juni ska buskar, sly och kraftiga örter ha röjts bort kring slipstenen och ner mot Petikån.

3.3 Skvaltkvarn

Skvaltkvarnen är en rekonstruktion av den kvarn som fanns här och som plockades ner på 1940-talet. Den nya kvarnen står på den ursprungliga kvarnplatsen i Rörträskbäcken. Kvarnstenarna i kvarnen kommer från den ursprungliga kvarnen. En äldre damm har reparerats för uppdämning av vatten inför malning i kvarnen.

Kvalitetsmål:

Skvaltkvarnen och dammen är i samma skick som efter restaureringen 1998 och används vid demonstrationer av hur korn blir till mjöl.

Skötsel mål:

Takrännorna och tilloppskanalen till kvarnen har årligen rensats före midsommar.

Åtgärder:

Senast till midsommar ska takrännorna och tilloppskanalen vara rensade från skräp. Spåntaket byts vid behov.

3.4 Spånhyvel

På den samfällda fastigheten finns en spånhyvel bevarad. Den drivs av vatten från Rörträskbäcken. Vattnet leds in till hyvelhuset via en träränna. Huset är av timmer och har spåntak. Spånhyveln rustades upp på 1970-talet. Byggnaden fick nytt spåntak 1994.

Kvalitetsmål:

Spånhyveln är i samma skick som efter restaureringen av spåntaket 1994. Demonstrationer utförs av hur spån hyvlades med hjälp av vattenkraft.

Skötsel mål:

Spånhyveln ska vara rödfärgad med äkta falurödfärg. Slyuppslag omkring byggnaden har årligen röjts bort.

Restaurering:

Nytt spåntakt till spånhyveln.

Åtgärder:

Årlig tillsyn/inspektion av spånhyveln. Rödfärgning av byggnaden efter behov. Årlig röjning av sly och vide omkring spånhyveln. Spåntaket bytes när behov uppstår.

3.5 Hässjor

I dag finns två hässjor i området. Den ena står på slåtterängen nedanför akvedukten. Den andra står på den s.k. blomsterängen. Vid slåttern hässjas höet. Hässjorna står kvar under hela vintern och eventuellt kvarvarande hö forslas bort. Hässjevirket tas ner under våren och sätts upp igen under slåttern.

Kvalitetsmål:

Hässjevirke för två hässjor är uppsatta under slåttern varje år och hö hässjas på dem.

Skötsel mål:

Traditionellt hässjevirke har årligen monterats upp under slåttern enligt lokal tradition. Hö från den årliga slåttern har hässjats på hässjorna. Hässjevirket har tagits ner på våren och lutats mot ett intilliggande träd.

Åtgärder:

Hässjevirket byts ut av liknande traditionellt virke vid behov. Hässjorna tas ner senast till midsommar och virket reses mot ett träd. Hässjorna ställs upp igen under slåttern.

3.6 Lador

Enligt flygfotobild från 1954-55 har det funnits minst tre lador inom nuvarande kulturresevarsområde.

Kvalitetsmål:

En lada finns på slätterängen nedanför akvedukten. Den är i samma skick som när den uppfördes 2002. Inga uppslag av träd eller buskar finns kring byggnaden. Ladan används för förvaring av hö efter slåttern.

Skötsel mål:

Slyuppslag kring ladan har tagits borttaget på ett avstånd av 2 meter från ladan.

Restaurering:

En ny timmerlada med spåntak uppförs på eller en lada flyttas till slätterängen nedanför akvedukten.

Åtgärder:

Senast tillmidsommar ska takrännor och taket vara rensade från skräp och eventuella buskar och sly ska ha röjts bort kring ladan. Spåntaket bytes vid behov.

3.7 Skihage, hägnad

Området med slätterängarna har varit inhägnade. På äldre foton från området syns hägnaden.

Kvalitetsmål:

Runt slätterängen finns en trädgårdsgård i gott skick uppförd enligt traditionell metod.

Skötsel mål:

Uttjanta störrar, slanor och vidjor har bytts ut varje år så att hägnaden inte förfallit.

Åtgärder:

Årlig inspektion och löpande underhåll.

4. Vandringsstig och skyltar

I området finns åtta informationsskyltar längs en uppmärkt vandringsstig. Stigen är markerad med orange färg på träd och stolpar. Några fuktigare ställen av stigen är spångade. Vandrigen in i området kan göras från två håll, antingen från norr där akvedukten börjar eller från söder där skvaltkvarnen finns i Rörträskbäcken. I båda ändar av stigen finns skyltar med karta som leder besökaren in i området. Dessa skyltar är i A1-format och sitter i skylthållare av trä. Övriga sex skyltar efter stigen är i A3-format och sitter på skylthållare av stål. Stigen är upplagd så att man kan gå en slinga runt området eller raka spåret från kvarnen till akvedukten och samma väg tillbaka. Skyltarna berättar om betydelsen av foder till djuren under naturhushållningen och hur silängarna i Rörträsk fungerade/ fungerar.

Kvalitetsmål:

Vandringsstigen är tydligt uppmärksam och lätt att följa. Skyltarna sitter väl synliga, texterna och bilderna är tydliga.

Skötsel mål:

Uppmärksamheten och spårningen av stigen har setts över årligen och åtgärds vid behov. Skylthållare och skyltar har rengjorts.

Restaurering:

Flytta en av de stora infoskyltarna till skvaltkvarnen. Markera upp den nyuppkomna stigen som går från början på sildiket ner till spånhyveln. Förbättra uppmärksamheten av befintlig stig.

Åtgärder:

Uppmärksamheten och spårningen av stigen ses över årligen och åtgärds vid behov. Skyltarna och skylthållare ses över och rengörs före midsommar varje år.

5. Skogen, Rörträskbäcken

I de områden av kulturresevatet som inte slås eller upptas av byggnader eller anläggningar växer skog. Skogen varierar i både ålder och träslag. Längs Rörträskbäcken växer blandskog med övervägande inslag av gran och björk. Området öster om Petikån utgörs till större delen av tallskog. Även i området väster om ån växer tallskog. Delar av översilningsdikena är även skogsbeklädda.

Vid arbete i skogen måste hänsyn tas till lämningarna efter översilningsanläggningen. Inga tunga maskiner får köra över lämningarna och vid avverkning får trä ej fällas över stigar och leder. Markberedning är ej tillåten och nyplantering får ej ske på kulturlämningarna inom resevatet. Se vidare föreskrifter för kulturresevatet.

Kvalitetsmål:

Skogen är brukad som produktiv skogsmark. Spår och lämningar efter översilningsanläggningen är bevarade och synliggjorda.

Skötsel mål:

Skogen har brukats och hänsyn har visats till den spår och lämningar efter översilningsanläggningen som finns i området.

6. Sammanfattning skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Område	Vem	Prioritet
Slåtter	årligen	Omr.1.1	Skogsvårdsstyrelsen	1
Slyröjning	årligen	Omr.1.2	Skogsvårdsstyrelsen	1
Restaurering av slåtteryta	2002	Omr. 1.2	Skogsvårdsstyrelsen	2
Rensning och slyröjning av diken och silfårar	årligen	Omr. 2.1, 2.2, 2.3, 2.4	Skogsvårdsstyrelsen	1
Restaurering av diken och silfårar	2002	Omr. 2.2, 2.3, 2.4	Skogsvårdsstyrelsen	2
Tillsyn av akvedukten, slipstenen, spånhyveln, skvaltkvarnen, hässjorna, trädgårdsgården, vandringsstigen	årligen	Omr. 3.1,3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.7, 4	Skogsvårdsstyrelsen	1
Rekonstruktion av en lada	2003	Omr. 3.6	Skogsvårdsstyrelsen	2
Rödfärjning av spånhyveln	vid behov	Omr. 3.4	Skogsvårdsstyrelsen	1
Rensning av sly kring slipsten, skvaltkvarnen, spånhyveln och ladorna	årligen	Omr. 3.2, 3.3, 3.4, 3.6	Skogsvårdsstyrelsen	1
Reparation av akvedukt, trädgårdesgård, hässjorna, spåningen	vid behov	Omr. 3.2, 3.5, 3.7, 4	Skogsvårdsstyrelsen	1
Takrensningar	årligen	Omr. 3.3, 3.4, 3.6	Skogsvårdsstyrelsen	2
Tillsyn och rengöring av info-skyltarna	årligen	Omr. 4	Skogsvårdsstyrelsen	1

7. Litteratur

Bylund, E. 1956. *Koloniseringen av Pite lappmark till och med år 1867*. Geografica 30. Uppsala.

Elveland, J. 1979. *Dammängar, silängar och ranningar - norrländska naturvårdsobjekt*. SNV PM 1174. Stockholm.

Frödin, J. 1952. *Skogar och myrar i norra Sverige i deras funktioner som betesmark och slätter*. Inst. f. sammenlignende kulturforskning. Oslo.

Häggström, M. 1993. Övervattningsmetoder i Västerbottens län 1830-1879. *Västerbotten* 1-2/93.